

Kovács István

Az emlékezés méltósága

■ A magyar nép 1956 őszén vívott szabadságküzdelmének közismert hívószava a Corvin köz. A világsoda-dráma leomló színpalairól és hőseiről számtalan dokumentumfotó készült. Egyikükön tétován mosolygó svájcisapkás fiú, a munkás-kerületek „szent suhanca”. Az elmúlt hatvan esztendő át lépve közeledik felénk, hogy saroglyáról kiporciónzott kenyéradagját nekünk, a hiteles megemlékezésre éhezőknek adja. Bajtársai, a fegyverüket markoló felkelők mintha alkalmi dízsor-falat állnának neki. Vajon ki esett el közülük pár óra múlva, vagy végezte bitófán a következő hónapokban, években? Felejteni kényelmes. A köztetek sirhantjait eltüntetik a Patyomkin-virágágyások. Tekintetünket elfordítjuk a bérházak falába rótt géppuskasorozatok pokoli csillagképeiről. Átlépünk az összecsuklott ember macskakövekre alvadt, repeszek szaggatta árnyékán... De ott, azon a képen a kenyérré és puskára tapadó ujjak még a reménykedés csillagágaiként világlanak. Tettrekészség nélkül hiábavaló a remény, s hiteltelen az emlékezés is. Az emlékezés maga: teremtés, a jövődön is áttetsző folyamatos cselekvés, formájában változó, lényegében állandó műalkotás. Alanya és tárgya az, akit a kivételesen emberi helyzet egyik pillanatról a másikra társunkká avat, s akinek így leszünk mi is társa: a másika... Együtt eleven metszetei az örökkévalóságnak.

A harcok közötti szünetjelként ismeretlen művész ül hordozható székén, a Nagykörúton. Talán nem messze a Corvin köztől. A mester tusrajzot készít elmélyülten. A Jó-

zsef körúton barikádként feltorlódott tankok, páncélkocsik roncsait örökítené meg? Október 26-án tizenhatet lőtt ki az ellenségtől zsákmányolt és a Kisfaludy köz torkolatában felállított 76-os löveg alkalmi kezelőszemélyzete. Egyetlen lövésük se csapódott be a József körút túloldalán húzózó Valéria kávéház falába. Lehet, hogy a művész éveken át éppen e kávéháznak volt a törzsvendége...

E kiállítás összes résztvevőjét az ő helyébe képzelem a harcképtelenné tett tank előterében. Az időbeli közeledés okán legelőbb azt a hét és fél éves kisfiút, aki talán éppen ugyanakkor, nem is oly messze tőle, rajzlapján a Budapestre betolakodó, tekintetükkel is szúrós, vöröscsillagos „vasba öltözött” harcosokat örökíti meg. Hunyt szemmel nézve mintha egy házilag készített társasjáték labirintusát látnánk, amelyben minden tank, minden páncélkocsi, minden teherautó megsemmisíthető egy-egy hatos dobással. A rajzzal együtt megőrzött lyukas zászló bizonyossága a kisiskolás rendíthetetlen hitének. Tudja, ki lesz a győztes.

A lyukas zászló, amelynek magyar szabadalmával harminchárom évvel később az összeomló „béketábor” megannyi országában hivatkozás nélkül élnek, több művészt is megihletett. Kinél „csak” meghatározó motívumként szerepel, mert fel lehet vele tartóztatni a magyar életet legázoló és bezabáló harckocsit, kinél szépen kidolgozott zárfooglalata az összelyuggatott vöröscsillag alakban utcakövezetre ért s mementóként bedobozolt eszmének.

Van, akinél maga a zászló a mű, s annak érces csikorgással kimetszett közepe komor támaszpontja a Budapestet november 4-én lerohanni felsorakozott tankoknak. A vér-aláfutásos lyukas zászló pedig mintha a Márai Sándor által népek Krisztusaként megverselt Magyarország halotti leple volna, míg a szabadság láncszemekből összeálló és

ingerli a történelmet. A fotón forradalmunk békésebb pillanataiban egy valóságos ágyúnál tüzért játszó gyereket látni. Azonos a helyszín, akárcsak a két ember. Különbségük leghitelesebb mércéje a felhőtlen mosoly. Jó,

hogyan a gyermek megőrizte. Hiszen soha annyi mosolygó embert Magyarország nem látott, mint ama október 23-án: a tüntető Budapesten.

A kiállított műalkotások döntő hányada a pillanatok alatt összeomló zsarnoki hatalomról, a küzdelemről és a megtorlásról szól. A vaspálcákkal berácsozott szépség egy másik keretben már képtelen áttörni a geometrikus gúzsbakötöttségen, így a felület válik a lényegét leplező, felfejtésre váró tartalommal. Guernica drámáját festménytette ismertté a nagyvilágban, de érzékeltethető-e Mosonmagyaróvár gyászja? Az itt látható festményen vádlókként élnek ők, az évtizedekig tartó hazugságnak kiszolgáltatók és halottak...

súlyánál fogva is félárbócra eresztett lobogója a hűbéres címer kifűrészelésével válhat 1956-ban a küzdelemre készek páncélingévé.

Az idő csapdájában érezhetjük magunkat azzal a komor fotóművésszel együtt, aki napjaink csillogó ékszerületénél gyermekkori fényképét tartva maga előtt

A megtépzott idegrendszerével védtelen romház éppoly kiszolgáltatott, mint a kibelezett villamos, a füstbe ment gépkocsi, kiégett tank vagy az esendő vasdarabokká roncsolódott önjáró löveg, bezúzott színésznő-arc, kék könnycsepp, rabkalitkájából már-már sikeresen kitörő madár, egymásra csikorgó sarló-kalapács, apránkénti megszenesedettségében tenyerünkre történelmet író, derékba tört gyufaszál... És megannyi derékba tört élet, hóhérgyö-

nyörködtetően foszforeszkáló nyakszirt...

Az installációs képes krónikában megénekelt hősöknek, akik előtt a várva várt ENSZ-hadsereget kellene tisztelegve elvonultatni, jóvátételül ömlesztett sajt jár. És lefőzött tejpor a cserbenhagyott népnek. Ragacsát ma is érzem a számban.

A kiállítás logója talán a térdeplésből repülni vágyás lehetne, amely egyszerű, könnyed formáival is érzékeltetni képes a letaglózottságból feltápázkodás iszonyú kínját és gyönyörűségét. A tükröződőt tekinthetjük a história elvárásolt kastélyának, amelynek színözönében megmártóztatva is képes valóságérzékét megőrizni az ember.

Mit visz magával bőröndjében az útra kelő és az idegenbe érkező? A Corvin köz macskakövét és az egyforintos Kossuth-címert. S az elhagyott otthon kulcsait. Hogy önmagát és a visszatérés reményét megőrizze. Úgy indul textilbe szőtt rácsok között a napfelkelte felé...